

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 40.

V Ljubljani, 6. vinotoka 1905.

XLV. leto.

»Učiteljski Tovariš« izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo »Učiteljskega Tovariša« v Idriji. Naročnino prejema Francišek Ōrnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{4}$ strani 10 K, $\frac{1}{8}$ strani 8 K, $\frac{1}{16}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljane po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Kazen za petami! — Naši nadzorniki. — Naš denarni zavod. — Kam plovemo?! — Razstava učil v Ljubljani. — Za odpravo krajevnega plačilnega sistema v Istri. — Iz naše organizacije. — Književnost in umetnost. — Vestnik. Listnica uredništva. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati.

Kazen za petami!

Preteklo soboto je priobčil »Slovenski Narod« notico, v kateri pravi, da so delegati in delegatinje IV. kranjske deželne učiteljske skupščine — v disciplinarni preiskavi, zato ker so podali enoglasno izjavo, da se toliko časa ne udeležijo zborovanj, dokler ne regulirajo učiteljskih plač tako, da bodo popolnoma odgovarjale § 55. državnega šolskega zakona. In sicer je uvedel disciplinarno preiskavo c. kr. deželni šolski svet. Ukrep je že razposlal okrajnim šolskim svetom*).

To smo vedeli že prej, preden smo brali omenjeno notico. Namenoma pa nismo hoteli pisati o tem, ker smo hoteli počakati izida te famozne disciplinarne preiskave! Ker pa je prišla sedaj zadeva v javnost, nam ni treba molčati. Kolikor je v naših močeh, smo sicer že storili natiem vse potrebno, da ne bo nihče obešen ali kako drugače inkviziciran.

Znane so nam tudi razne podrobnosti, kako so sklepali o zahtevani disciplinarni preiskavi, vemo tudi, kdo se je vnel zanj in kdo je branil učiteljstvo. Vse to pride ob svojem času v javnost, da bodo vedeli naši ljudje, kdo je zanje in kdo proti njim. Prišli bodo do spoznanja, da ni vse plemenito, kar je viteško, obratno pa se bo prepričala nasprotna stran, da je upor znak moči in da žanje vihar, kdor seje veter. Sedaj je najneugodnejši čas, razvneti duhove in zbujati nove strasti. Sedaj je samo in edino potrebno, da se poprimejo vsi poklicaniki krogi regulacije učiteljskih plač. Nevolja in ogorčenje med učiteljstvom sta prihrumeli do viška, in velika bo njegova odgovornost in krivda, kdor bo zaviral izboljšanje gmotnega položaja učiteljstva in mu z disciplinarnimi sredstvi grenil življenje in utrjal prepričanje, da poznajo samo tista zakonita določila, ki se dajo izrabiti učiteljstvu v škodo, a ne poznajo onih paragrafov, ki govore učiteljstvu v prid.

Kaj je privedlo legitimne zastopnike kranjskega učiteljstva do tega koraka, je bilo ob IV. deželni učiteljski

skupščini temeljito in vsestransko obrazloženo. K temu sklepu je privedla delegate in delegatinje vlada sama, ko je s preziranjem § 55. državnega šolskega zakona in spreiziranjem § 11. ministrskega ukaza z dne 8. maja l. 1872, št. 3306, dokazala, da nismo pred zakonom vsi enaki in da ga ni treba izvrševati, ako to komu ni po volji. Z gled so dajali učiteljstvu torej tam, kjer bi morali najbolj in v prvi vrsti paziti, da pridejo vsa zakonita določila v veljavo!

§ 55, ki govori o plačah učiteljstva, ima veljavo že 36 let. Ali se je kdo v teku teh dolgih let spomnil tega paragrafa? Nihče drugi nego učiteljstvo samo, ki je že nešteto krat opozarjalo poklicane faktorje na to zakonito določilo, ki pa je bil njegov glas vedno le — glas vpijočega v puščavi! Dolgih 36 let že torej greše faktorji, ki imajo usodo učiteljstva v rokah, proti določilom imenovanega paragrafa, a do danes še nismo čuli, da bi jim le enkrat zapretil s kakršnokoli najmanjšo kaznijo, da tako neusmiljeno in konsekvantno prezirajo to zakonito določilo, ki ga je sankcioniral cesar prav tako kakor tisti paragraf, ki sedaj visi v vsi svoji birokratski resnosti nad glavami ubogih delegatov in delegatinj kranjskega učiteljstva! Učakali nismo do danes niti toliko, da bi najvišja učna uprava v deželi in ona v državi kdaj samo genila z mezincem, da bi pogrebela prah in pajčevine s preziranega § 55. in da bi započela akcijo ali vsaj izprožila vprašanje, kako bi se dalo ta paragraf uveljaviti, da bi se rešilo učiteljstvo trpljenja in bede. Glede tega ni storila do danes absolutno ničesar!

To je greh, ki ni odpustljiv in ki kriči po maščevanju! Naravnost neopisno je, koliko strahovitega siromaštva, pritrgovanja in neizrečenega stradanja je prebilo v teku teh v resnici suhih let učiteljstvo. To je pravi pravcati škandal za stoletje, ki hoče imeti moderno šolo, a ima samo stradajoče učiteljstvo. Vsa kazen, kolikor jo zmorejo vsi najstrožji paragrafi, mora pasti z vso silo na tiransko izsesavanje človeških moči, na to kruto in neopravičljivo početje, ki je zahtevalo že toliko

*) O tem so pisali tudi že nekateri nemški listi. Kdo jim je to povedal?

žrtev! Ravno zaradi obupnega materialnega stanja je umrljivost učiteljstva med vsemi stanovi malone največja. Povprečna starost znaša — kakor govori statistika — 42 let, povprečna službena doba 22 let. 27% jih umrje v 20.—30. letu, 25% v 30.—40. letu, 17% v 40.—50. letu, 25% v 50.—60. letu in le 6% jih preživi 60. leto. Pojdite po deželi, glejte bedo, brišite solze vdovam in sirotam, dajte kruha, kruha, kruha in disciplinirajte najprej sami sebi!

Samo kdor je proti sam sebi pravičen, sme biti strog tudi proti drugim, sicer uganja golo farizejstvo, ki ni vredno dostojnih mož!

Ker je bila zadnja deželna učiteljska skupščina na Kranjskem l. 1891. in ker zahteva § 11. ministrskega ukaza z dne 8. maja 1872. l., šteje 3306, da mora biti v vsaki deželi redno vsakih 6 let deželna učiteljska skupščina*), je očitno, da je naša učna uprava grešila proti tej jasni zakoniti določbi, ker je minilo od zadnje deželne učit. skupščine 14. let, a ne samo šest, kakor določa zakon. Kdo je torej grešil prej: ali deželni šolski svet proti § 11., ko ni sklical deželne učiteljske skupščine celih 14 let, ali delegati in delegatinje proti § 14. istega zakona, ki so se natančno držali njegovega besedila: Dolžnost je izvoljenemu, volitev sprejeti in iti h konferenci?! Ali niso sprejeli volitve in ali niso prišli v Ljubljano?

Ako hoče biti deželni šolski svet pravičen mora naložiti tudi zaradi tega prestopka najprej samemu sebi primerno kazen. Vsak človek mora izgubiti vsak rešpekt pred paragrafi, ako vidi in ve — in v našem slučaju to vidimo in vemo! — da imajo enostransko veljavo in samo tisto moč, ki pritiska na podrejenca.

Dokler ne pride kazen višjim, nimajo ti pravice, nalogati kazni nižjim! Najprej naj se očistijo svojih grehov, potem naj bodo šele sodniki drugim!

Opomniti je tudi, da se vrši, oziroma se je vršilo preziranje § 55. in § 11. iz razlogov, ki jih zagovarjata samo brezsrčnost in malomarnost, drugih stvarnih in neutemeljenih razlogov ni, zato je kaznovanje tega preziranja toliko bolj zaslužno. Neštetokrat je že dokazana potreba regulacije učiteljskih plač. — vladni zastopnik sam je to poudarjal ob otvoritvi dež. učit. skupščine! — torej je ovržena opravičenost preziranja § 55. Delegati in delegatinje so pripravili za skupščino 102 samostalna predloga, katerih sprejetje in izvedba bi dahnila novih sil in novega življenja v naše šolstvo. Zatorej ne velja tudi preziranje § 11. Krivda je dokazana! A dokazano je obenem zlasti s pripravljenimi predlogi, da so se delegati in delegatinje oborožili z uma svetlimi meči, ko so se odpravljali v Ljubljano, da tam vestno in natančno izvrše svoje mandate. Ker pa ni garancije, da se uresniči določilo § 55., ki je učiteljstvu to, kar ribi voda, ker sveti z višjega mesta slab zgled, do danes nekaznovan, kako niso zakoni za vse enakoveljavni, ker ne mara učiteljstvo nobenega novega dela več, dokler mu temeljito ne regulirajo plač, ker so njegovi prejemki nasproti delu, važnosti in odgovornosti stanu prava ironija, ki je stanu v trpljenje in pogubo in tistim, ki bi morali skrbeti za ta stan, v sramoto — zatorej je ta korak delegatov in delegatinj s človeškega stališča popolnoma opravičljiv in je že tudi opravičeno z vsemi simpatijami in z vsem odobravanjem razsodne in sočutne jav-

nosti — zlasti učiteljstva, saj je bila to njegova želja.

Brezsrčni birokratizem pa je zavzdignil pest in čaka, da udari. A četudi udari, pa ne uduši gibanja, ki valovi med učiteljstvom in ki čaka trenutka, da bruhne s še večjo silo na dan, ako bo prihajalo kamenje namesto — kruha!

Po našem trdnem prepričanju bi bilo najboljšo na vse strani, ako stopimo preko zažuganega discipliniranja k takojšnji regulaciji učiteljskih plač. Samo s tem je mogoča normalna rešitev današnjih razmer. Vsaka druga pot je napačna. Kdor hoče napačno pot, je sovražnik učiteljstva in učiteljstvo je njegov sovražnik. Kjer se slučajno sestaneta, tam bo vihar in boj! Bodočnost — mirna ali viharina — ni torej v naših rokah. Zato ni tudi nobene odgovornosti — na naši strani.

Naši nadzorniki.

Z največjo nestrpnostjo je pričakovalo kranjsko učiteljstvo letošnje deželne učiteljske skupščine v nadi in trepetu, se li dobi mož med izvoljenimi delegati, ki bo imel pogum, stopiti pred forum najvišje šolske oblasti v deželi in odkriti tej največjo, vse učiteljstvo morečo rano, njega obupni, v smrt ga tirajoči in glavni vzrok neuspehov kranjskega šolstva, njega škandalozni gmotni položaj. Dobil se je. In ne samo eden, ampak govorili so z dejanjem vsi brez izjeme in razlike narodnosti, ki jim je bila prva točka naše prežalostno gmotno stanje. Pa ne le v srcih delegatov, v srcih nas vseh, (s kako neznatno izjemo, da se ne izplača govoriti) je bilo in ostane zapisano. Plačajte nas izsesane delavce, potem zahtevajte šele novega dela, novih bremen! »Te nekatere nepremišljene elemente ustvarja torej vse kranjsko učiteljstvo.« Gosp. deželni šolski nadzornik je s to izjavo obsodil in to trdo, grozno, brez preudarka in krivično obsodil nas, ki bi nas moral zagovarjati in ščititi. Gospod nadzornik je sam — kakor tudi namestnik deželnega šefa — v svojem nagovoru kot opravičeno priznal to, kar je naša glavna zahteva in česar ne moremo dognati ne izlepa ne izgrda ne s prošnjami in ne s tarnanjem.

Ta obsodba nas boli toliko bolj, ker prihaja iz ust moža, ki je vanj zrlo vse učiteljstvo z največjim zaupanjem kot v svojega skrbnega, ljubečega očeta. Z največjim veseljem je pozdravilo pred leti učiteljstvo njegovo imenovanje za deželnega šolskega nadzornika, ker je bilo umenja, da niso mogli izročiti ljudskega šolstva spretnejšim in boljšim rokam. Upali smo, da je z njim premoščen tisti prepad, ki loči večino učiteljstva od nadzornikov. Predobro nam je v spominu doba, ko je vodil sedanji gospod deželni nadzornik še kot okrajni nadzornik sebi podrejeno in več ali manj tudi drugo učiteljstvo. Vladala je tedaj najlepša harmonija. Njegov svet, njegova blagodejna beseda je razkadila vsak dvom, vsako nesporazumljenje pri zborovanjih, skupščinah in v osebnih zadevah. »Gospod Levec je rekel«, in zadoščalo je. In ta gospod, ki — priznamo odkrito, — najbolj od vsakega drugega pozna naše ljudsko šolstvo, pozna vse ovire, ki mu je predobro znano naše mizerno obupno stanje, izreče nad nami tako obsodbo!

Bodi izrečeno še enkrat zagotovilo, da v tem slučaju niso odločevali le posemezniki, morda predlagatelj delegat Jelenc sam. Nel! Tukaj smo vsi edini, on je govoril

*) § 13. tega ukaza pravi celo, da je deželni šolski svet upravičen, sklicevati tudi izredne skupščine. Čemu izredne, ko še rednih ni?